

ПСИХОЛОГИЧНАТА ПОДГОТОВКА НА ТАКТИЧЕСКО И ОПЕРАТИВНО НИВО ПРИ ПРОТИВОДЕЙСТВИЕТО НА НАРКОРАЗПРОСТРАНЕНИЕТО ДОКТ. АЛЕКСАНДЪР АТАНАСОВ

Докладът разглежда важността и предимствата на криминалната психология като част от уменията на полицейските органи на тактическо и оперативно ниво в противодействието на наркоразпространението.

Ключови думи: психология, наркоразпространение, подготовка, обучение

PSYCHOLOGICAL PREPARATION AT THE TACTICAL AND OPERATIONAL LEVEL IN COUNTERACTING DRUG DEALING ALEKSANDAR ATANASOV

The report examines the importance and benefits of criminal psychology as part of police abilities at the tactical and operational level in counteracting drug dealing.

Keywords: psychology, drug dealing, preparation, education

ПСИХОЛОГИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА НАРКОРАЗПРОСТРАНЕНИЕТО

Разпространението на наркотици е особен отрасъл от престъпността. Той съдържа в себе си множество криминални активности и същевременно парите от него биват използвани за хранване на други престъпни дейности, поради което представлява особен тип заплаха за обществото и националната сигурност. Икономическият ефект от наркотрафикът и разпространението възлиза на 4/5 от общата печалба на престъпните организации[1], като в криминологичен аспект, всички негови дейности, индивидуални или групови, целят увеличаване на наркоманията, с оглед повишаване на получаваните от нея печалби. Според различни източници печалбата от наркотрафика и разпространение е многократно по-голяма от доходите, които се получават от незаконна търговия с оръжие[2]. Големите печалби ги правят основна дейност на организираната транснационална престъпност и ги лансират на приоритетно място сред всички останали престъпни отрасли. По данни на ООН нелегални наркотици в света употребяват около 200 милиона души, което представлява 5 % от населението на възраст между 15 и 64 години [3]

В криминологичен аспект, преобладаващата част от наркоманите са в една или друга степен криминализирани, като според изследванията на Х. Х. Кюне, проучвал наркоманната субкултура в Германия, при тях се наблюдават непреодолими трудности, включително и поради обвързаността на употребата на наркотици със снабдяването с тях посредством престъпление[4]. От друга страна, самите наркоразпространители – дилъри, освен с директното нарушаване на закона чрез разпространението, притежанието, складирането на наркотици, често използват и грабежите, саморазправата, палезите и насилието за разпределение на пазарите и за разрешаването на вътрешни или външни конфликти сред криминалните среди. По данни за Великобритания от 2010 година, употребяващите наркотици извършват близо 36 милиона мотивирани с наркотиците престъпления всяка година, което прави 56% от общия брой извършени криминални деяния[5]. Всичко това показва значимата роля и актуално присъствие на наркотрафика и разпространението сред организираните и традиционните криминални активности в обществото, както и цялостното им значение за възпроизвеждане и разрастване на съществуващата престъпност и

криминализирането на широки обществени слоеве, които по различни причини използват наркотици.

В социално-исторически аспект наркоманиите са били разпространени още от древността сред народите, които непосредствено са могли да използват, съдържащи наркотични вещества растения, като опиев мак, индийски коноп и други . Масовата употреба на наркотици е била съсредоточена в Азия, Близкия и Средния Изток, както и в някои страни от Латинска Америка. Епидемичният характер на ежедневната употреба в най-ново време е причината да се предприемат административни и наказателни мерки за ограничаване на производството и употребата на наркотици[6]. Съвременните условия на глобализиран свят и консуматорска култура предразполагат и издигат в нов план, старата римска пословица „хляб и зрелища“. Съвременният човек в своето забързано ежедневие, попада в голяма степен под влиянието на стреса на големия град. Той има голямо количество отговорности, произтичащи от индустриализирания и технологичния начин на живот. Все по-често модерният урбанизиран човек търси механизми за разтоварване и разпускане. В много случаи, той дори се нуждае от бягство от реалността и утеха от проблемите си в мимолетните психо-физически стимули на удоволствие и релаксация , които предлагат наркотиците. Разбира се, това не е нов проблем пред човечеството и срещу него са изградени множество защитни механизми на цивилизацията ни. Към тях се отнасят и разнообразните философски и религиозни течения за баланс, вътрешното равновесие, релаксацията и катарзиса. Те обаче отстъпват място на по-лесните за асимилиране и употреба наркотични вещества които се използват като средство за справяне с интензивния стрес. Важен аспект е и популярната клубна и парти култура, в която наркотичните вещества са издигнати като ясна и приемлива норма. Та са специфично допълнение към силната музика, купона и забавлението. В определени тематични купони, като например т.нар rave партита, употребата на наркотични вещества е напълно приета и масово използвана за постигане на максимален хедонистичен и разтоварващ ефект.

Психологичният анализ и интерпретация предлагат обяснение на описаните до тук процеси както на локално и тактическо ниво, така и на глобално – стратегическо такова. Всички видове активности кореспондират с психическото функциониране на човека и то самото е обект и субект на разнообразни интервенции с градивен и деструктивен характер. Процесите и дейностите в исторически и социален аспект, свързани с наркотиците са емпирично обособени и научни проучени. При тяхното последователно изучаване са използвани и основните психологични принципи и парадигми , обясняващи закономерностите на функциониране на човешката психика в контекста на различни ситуации, дейности и предизвикателства . Дейността по наркоразпространение има сложен мотивационен профил. Тя съчетава в себе си чувства на власт, висок социален статус, въодушевление и адреналин, което поражда в множество престъпници мотивацията за интензивни, чувствени привличания, които според тях няма да могат да усетят пълноценно по друг начин[7]. Според различни научни, психологически обяснения, тези привличания се проявяват поради повишената несигурност и суровост, предизвикани от икономическата депривация, ниското ниво на образование и високата безработица, както и от полови и расови различия с дискриминационен и стегматизиращ ефект[8]. Казано с други думи, когнитивните способности , възприятие и личните качества на лицата, извършващи престъпна дейност, кореспондираща с наркоразпространението представят ситуацията, като единствен начин за постигане на т.нар „добър живот“ чрез избор на криминалната кариера. Понятието „добър живот“, разбира се, има различни персонални измерения за всяка личност, но за разлика от спазващите закона хора, при престъпните личности, то

се изразява в достигане до желания житейски стандарт и потребление чрез неприети от обществото методи. Със сигурност два от основните фактори, различаващи спазващия закона гражданин от наркоразпространителя са емоционалната зрялост и чувството за съчувствие, които при наркоразпространителите са занижени[9].

Употребата на незаконни наркотици преминава през цикъла на първо опитване, последващо пристрастяване и понататъшно задоволяване на всяка цена като най-разпространите средства затова са най-често кражби след определен период на изчерпване на наличните ресурси, с цел поддържане на приходи за задоволяване на пристрастяването[10]. В този смисъл наркопотребителя, се доближава до нарко разпространителя, където поради неконтролирането на своите потребности и липсата на алтернативен начин за тяхното задоволяване, чувството на емпатия намалява и преобладава неконтролируемото чувство и желание за задоволяване на собствените егоистични нужди. Другите хора при единия са средство за справяне с наркотичния глад, а при другия са възможност за справяне с появилия се финансов, властови или социален дефицит. При двата случая способа за това задоволяване е посредством използването на забранените наркотични субстанции.

Интерпретирани по този начин, наркотичните вещества изиграват ролята на поредния инструмент, с който човешката психика си служи за себеутвърждаване и компенсирание на собствените психични нужди и потребности, забранени от закона, но и икономически ефективни, осигуряващи значителна печалба при сравнително висок риск. Те привличат към себе си представители на нашето общество, водени от мотиви за бърз, уважаван, престижен и охотен живот на всяка цена, поне такъв, какъвто го продават популярните филми и масовата култура по темата. Разбира се, реалността е по-различна, комплицирана и доста по-жестока и драматична.

В дейността по наркоразпространение се наблюдават високи нива на конспиративност, съчетана с оправдана и общоприета употреба на насилие и незачитане на живота и достойнството на потребителя. Освен развиването на параноични способности към опасността, поради заплахата от криминална конкуренция, действията на държавните власти или собствени властови борби в близкото обкръжение, се утвърждава и понижено чувство на емпатия към останалите човешки същества. Докато при наркоразпространението като продукт, важат всички принципи на пазара и търговията със стоки, то при наркопотреблението се откроява особеното му влияние върху човешкия организъм, оказващ се в ролята на приемник, върху който ще бъде оказано явно вредно въздействие. При множество разпространители, са налице защитни механизми, смекчаващи чувството им за вина като дилъри на наркотици и представящи ги в много по-благоприятна и нормална – човешка светлина. Това ясно може да си проличи в проведени изследвания сред наркоразпространителите, където 81% от тях посочват, че продават единствено и само на приятели и познати и сякаш им оказват деликатна, специална услуга, от която те остро се нуждаят. От друга страна, множество потребители заявяват, че поддържат дружески и лични отношения със своите дилъри и избягват да купуват дрога от такива които не познават или не са им препоръчали[11]. Подобни обяснения представят дилърите в ролята на търсени, желани снабдители на важна стока, които поради собствения статус са предпочитани, обект на харесване, уважение и цялостно позитивно идентифициране. Това има ясно обяснение, както в конспиративността на разпространението и потреблението, така и във факта, че за самите потребители са и разпространители. За не малка част от тях употребата на наркотични вещества не е нещо лошо, което следва правно или морално да се санкционира. Класическият образ от телевизията привлича множество личности във властовия образ на богатия наркодилър, но за болшинството от разпространителите, „дилър - славата“ не е основен

мотив[12] за участие в криминални дейности. Бързите и лесни пари, задоволяването на собствените нужди, социалния престиж и фактора за хедонистично задоволяване се явяват като многократно по-предпочитани и желани алтернативи[13]. Най-вероятно те се проявяват поради конкретните персонални дефицити и депривации, които съответните личности не могат да задоволят по обществено приемлив начин. Във всеки случай изразения меркантилизъм на наркоразпространителите се съчетава със стремеж за самоутвърждаване, придобиване на повече престиж и възможности за въздействие на другите хора. Целият този мотивационен спектър положително корелира и с преживяването на удоволствие от авантюрата на престъпната дейност или от самата злоупотреба с наркотика, доколкото той предизвиква приятни усещания, освобождава от напрежението и подпомага потапянето в света на безметежността и блаженството поне за известно време.

За да противодействат успешно на наркоразпространението и на различните представители в неговата верига, от служителите на полицейската институция се изисква да познават и успешно да оценят социалните идентификации, ценностите и личните мотиви на всички участници от звената в наркоиндустрията. Докато тази експертиза е невъзможна за редовия полицейски служител, на униформено, тактическо или цивилно, оперативно ниво, то със сигурност общите му познания по психология ще му помогнат своевременното разпознаване на престъпна дейност по линия на наркоразпространението и работа с представителите на този престъпен бранш. При служителите, за чиито райони са характерни наркоразпространението настоящата експертиза е придобита емпирично, чрез техния опит и практика в множеството случаи на работа по наркопрестъпността, но създаването на лекционни, помощни методически и тренингови материали за тяхното допълнително обучение и усъвършенстване по линия на психологичните им познания и способности със сигурност ще обезпечи по-високи и положителни резултати в пряката им служебна дейност. Това е продиктувано както от спецификата на полицейската работа, така и от същността на самото наркоразпространение. В работата на полицейската организация основният работен елемент са хората, тъй като целта на полицейската дейност е осъществяването на ефективен, професионален контрол на обществените взаимоотношения. В работата по линия на наркотици, основният елемент са наркотичните вещества, които са обект на дейност, извършвана от хората в качеството им на социални индивиди и автономни личности с различна мотивация и проблеми. Успешният тактически служител, следва да профилира отлично и да забелязва външните белези на поведението на всеки индивид и неговите биометрични характеристики и данни, за да може успешно да профилира и анализира извършваната от него дейност. Ефективният оперативен служител, следва да използва и експлоатира слабостите на самата дейност по наркоразпространение, които са ситуирани в контекста на нейната социална функция, явяваща се събирателния, притегателния елемент за извършващите я лица.

От направения анализ следва, че на първа линия не е оръжието на полицейския служителя, нито авангарда на щитовете и бойните машини, а неговия интелект, преценка и адаптивност в жестокия и суров свят на разпространението на наркотици, където в едно противоречиво цяло се преплитат удоволствието и адреналина, користните ползи и желанието за престиж, стремежът към директно самоутвърждаване и находчивите, манипулативни комбинации. Това налага специално да бъдат формулирани основните акценти на психологическата подготовка на служителите пряко ангажирани в противодействието на наркоразпространението, което основна цел и на настоящия доклад.

ПСИХОЛОГИЧЕСКАТА ПОДГОТОВКА НА ТАКТИЧЕСКИТЕ СЛУЖИТЕЛИ В БОРБА С НАРКОРАЗПРОСТРАНЕНИЕТО

Ще анализираме възможностите на криминалната психология за подпомагане на полицейските служители, работещи на тактическо ниво в борба с наркоразпространението. Под тактическо ниво следва да се разбира първата линия на силовия апарат на МВР, всички униформени служители, работещи всекидневно на терен, изпълняващи задачи по патрулно-постова дейност, ЗДВП, задържане, блокиране и други прийоми на специалната тактика. В това число, разбира се, влизат и младшите и районни полицейски инспектори, както и тактическите групи. Тактическото ниво е първата и основна линия в борбата с всеки вид престъпност. Служителите в него са най-разпознаваемия и ясен елемент на държавата сред гражданите. Те са първата полоса на отбраната и атаката на държавния апарат в районите и зоните за отговорност.

Предвид спецификата на наркоразпространението като дейност, която включва конспиративност, социални индивидуални и групови отношения, манипулации и комбинации и типичните прилагани принципи и закономерности от търговията, от тактическите служители се изисква да познават външните белези на този вид дейност. Те се проявяват в конспиративността и характерните биометрични признаци на наркоразпространителите и потребители в зоните на отговорност.

Първия способ за разпознаването е т.нар профилиране и анализ на средата, определянето на нормата в зоната за отговорност. То представлява разпознаване на характерните от полицейския служител действия в зоната на отговорност от гражданите, намиращи се в нея. Изхождайки от социалния анализ на района, тактическият служител ще знае кое е характерно за хората в него и ще може да определи това, което не е. За да е успешен този способ, от него се изисква да има добри познания по профилиране на поведението на базово ниво и разпознаване на социалните норми и характеристики в качеството им на проява на психологичните такива. Социалната психология дава отлични разбирания за начина на функциониране на групите от хора, а криминалната психология представя отлично характерните криминални девиации и техните мотиви от проявяващите ги. В контекста на наркоразпространението, подобно поведение различаващо се от нормата на средата е всяко нехарактерно наличие на външни за района и непознати лица и МПС-та, представляващи неясни и слабо мотивирани причини за присъствието си там. За местното население това представлява избирането на слабо осветени, скрити и прикрити места за осъществяване на комуникационна дейност и различни типове веселие, тоест [18],[19] целенасочено търсене на изолация, най-вероятно с цел конспиративност. Засилването и наличието на увеличаващо се насилие или прикрита или видима организация на силови групи от хора, показващи присъствие и показност също е признак за наличието на криминална дейност. Това е така, тъй като, конкретно Следва да отбележим бстимули стимули или събития, заредени с напрежение. Най-често това са групи, работещи по линия контрол и разпределение на териториите, проявяващи и показващи сила в зоната на отговорност. Психологичното профилиране на средата изисква от тактическите служители отлични познания по приложна социална психология и профилиране по биометрични признаци.

В контекста на индивидуалната работа, тактическите служители, работещи на първа линия най-често извършват проверка на съответните лица и МПС-та без предварителна информация, на база тяхната оценка на риска или проявено девиантно поведение от страна на проверяваните. За противодействие на наркоразпространението, индивидуалните проверки следва да са фокусирани върху прецизно установяване на мотивите и легендата – историята на лицето в контекста на извършваната от него

дейност в момента. За да бъде успешно проверена неговата версия и то да бъде снето като заподозрян по линия на наркоразпространението или съответно да бъде обискирано и проверено нейното и/или неговото МПС, се изисква тактическият служител да умее да води психологични беседи на отлично ниво. Добре проведената беседа, в която проверяваното лице е проявило съмнително поведение и не може да мотивира добре присъствието си в съответния район и/или часа на пребиваване там е отлична предпоставка за последващо извършване на личен обиск по законен начин.

В извършваните беседи се търси издържаност на версията и всякаква проява на страх или прикритост, както и външни белези и следи от употреба на вещества и субстанции. За да е успешна една беседа, освен, че заподозряното лице трябва да бъде адекватно разпитано за дейността си, то следва да бъде и адекватно провокирано, като му се даде възможна алтернатива за признания или изход. Такъв тип комуникативна структура изисква контраст, който трябва да се прояви в поведението на служителя на първоначалното ниво и на крайното такова. Така целенасочено ще се създаде напрежение в проверяваното лице.

Разпространяващите и/или употребяващи наркотици за собствена нужда, съчетаващи ги с разпространение, целенасочено избират конспиративни и прикрити места, където в малки или големи групи да извършват дейността си. Полицейският орган на тактическо ниво, следва да разбере, че успешният пробив на такава група най-често може да бъде извършен посредством сондаж на отношенията в самата нея. Съвсем не толкова необходимо да се настройват членовете на посочената група едни срещу други. Напротив, по целесъобразно е да се изисква поемане на вина и оказване на взаимопомощ в контекста на извършваната проверка от единия член на групата по отношение на останалите. Подобни контролни въпроси в рамките на провеждани беседи, изискват определено ниво на умения за емоционална интелигентност, обезпечаваща разпознаване на слабите, притеснителните или плашещите участници в определена група. Сред тях може да се осъществи пробив, изисквайки от по-силните и издържливите да помогнат и поемат вината на по-слабите при условията на т.нар очна ставка. Липсата на слаба мотивация за извършваната дейност, присъствието на конкретното място и наличието на нехарактерно или конспиративно поведение налагат навременна намеса и реакция от полицейския орган в посока извършване на обиск на лицата и оглед на техните МПС.

Поради контекста на тактическата работа на първо ниво, крайната фаза от прилагането на уменията на униформените служители позволява в болшинството от случаите залавяне на място, но не предразполага към добиването на оперативно интересна информация или развиването на оперативен контакт от сътрудници. Разбира се, такива случаи не са изключени и са напълно възможни. За това от тактическият служител на терен следва да се очаква че след успешно извършване на обиск, при реализиране на забранени вещества или субстанция, той да успее да схване и точно да използва момента на психическия стрес на обискираното лице, за да извлече оперативно значима информация, която в последствие при преминаването на стреса или съвземането му може да бъде прикрита. За да успее да постигне това, служителят трябва да има отлични емпатични и рефлексивни качества и да използва психологически прийоми, които да насочат вината от обискираното лице, към това което му е предоставило дрогата. По този начин те го освобождават в този тежък момент от чувството на вина и срам, като го разтоварят поради попадането му в ролята на жертва, а не на извършител. При всички положения, служителят следва да не забравя, че в наркообщностите и тези на снабдяващите ги има чувства на близост и приятелство, с които той следва да се съобразява и зачита, за да може успешно да изпълни задачите си.

При работа с проявени лица, представляващи оперативен интерес и с конкретни представители на криминалния контингент по линия наркоразпространение, тактическите служители на терен следва да имат достатъчно високи нива на психологическа твърдост и издръжливост. Те трябва да не се поддават на провокации, като насочат работата си към проява на превъзхождаща вербална агресия (не нарушаваща закона) и по този начин проектират твърдост и решителност, за да наложат служебния си авторитет в ситуацията на конфликт. Подобни систематични действия ще създадат и нужното високо ниво на авторитет към силовите служби и ще имат превантивен ефект върху лица, ангажиращи се с наркоразпространение или друга престъпна дейност.

Казаното до момента изисква от тактическите, униформени служители да имат отлични познания по социална, групов психология и експертни познания по профилиране на база поведенчески и биометрични признаци. В случаите на индивидуална работа, от тях се изискват определени компетентности по криминална психология за провеждането на адекватни и експертни първични беседи, които да снемат високата оценка на риска на проверяваните лица или да доведат до извършването на обиск и/или оглед на МПС. При успешното реализиране на такива, емпатичните умения и предразполагане на служителя могат да допринесат да намалят напрежението в задържаното лице и да съдействат за придобиване на оперативно значима информация в последващо разследване. Представените компетентности и умения предполагат и осъществяването на съответната психологическа подготовка.

ПСИХОЛОГИЧЕСКАТА ПОДГОТОВКА НА ОПЕРАТИВНИТЕ СЛУЖИТЕЛИ В БОРБА С НАРКОРАЗПРОСТРАНЕНИЕТО

Под оперативните служители се имат предвид всички представители на полицейски органи, които изпълняват явни и тайни действия за противодействие на престъпността, заплахите за националната сигурност и за опазване на обществения ред. Благодарение на техните действия се извършва превенция и разкриване на престъпления, неутрализират се заплахите за националната сигурност и нарушенията на обществения ред, издирват се лица, които се укриват от привличане към наказателна отговорност или са се отклонили от изтърпяване на наказание по дела от общ характер. В техните задължения са включени и такива базови функции като издирване на безследно изчезнали лица, издирване на вещи, които са предмет или средство за извършване на престъпление или могат да послужат за доказателство, изготвяне и съхраняване на веществени доказателствени средства и предоставянето им на съответните органи на съдебната власт [14].

Оперативните работници най-често изпълняват задачите си цивилни и имат по-голяма насоченост към психологично дълбочинната работа с хора. Под този термин следва да се разбира – дългосрочната активност, изискваща установяване на контакт и извличане на голям обем информация, който да бъде проверен за неговата истинност и откритост. Освен това, важно оръжие за оперативния работник е и неговата емоционална и обща интелигентност. Той следва да бъде комуникативен, да вдъхва доверие, да е надежден и точен и най-вече да може да има адекватна преценка за лицето, което е обект на работа, за да може да се адаптира към неговите особености. В този контекст оперативният работник следва да бъде и много гъвкав и адаптивен, тъй като той реално действа в разнообразни, сложни и противоречиви ситуации и роли.

За разлика от тактическия служител, изпълняващ основно функции на първа линия, ориентирани към налагането на реда посредством сила и разрешаване на конфликти чрез медиаторски умения, то оперативния работник следва да употребява

сила само в навременни ситуации, където тя не може да бъде избегната и там където тя е само и единствено необходима с цел оперативна реализация на проучваното лице. В контекста на противодействието на наркотиците, психологичните умения изисквани от тактическия служител, следва да бъдат познавани на значително по-високо ниво от оперативния работник, но към тях следва да бъдат прибавени и множество по-развити психологични методи и тактики. От оперативния работник се изисква да вербува и използва сътрудници и информатори с цел придобиване на оперативно значима информация, както и извличането на такава от явни и от скрити беседи с оперативно интересно лица.

Противодействието на наркопрестъпността изисква от оперативните служители изключително добри умения за внедряване. Внедряването по своята същност налага социален и личностен пробив на средата на групата наркоразпространители. За да успее да се внедри успешно и да пробие звено от веригата, да стане част от нормата в района, оперативният работник следва да успее да използва различни психологически тактики в зависимост от спецификата на уязвимите лица в зоната на отговорност. Добрата психологическа преценка и адаптивността, ще насочат оперативния работник към най-уязвимите представители на криминалния контингент в общността или към техни врагове, които да бъдат експлоатирани за нуждите на полицейската работа. За да бъде успешно изпълнена тази процедура, оперативният работник следва да познава силните и слаби страни на лицата, представляващи интерес. При наркоразпространителите това най-често са предишни проблеми със закона, наличието на наказание пробация или зависимости към наркотика, които предлагат, но най-вече – влошени отношения с други членове на общността, споделящи зоната на отговорност. Разпространението на наркотици е сериозен престъпен отрасъл поради високият процент доходи и риск в него и като такъв той представлява зона на съперничество, която съчетава в себе си множество и различни интереси. Трайното запазване на мира изисква непосилни усилия и изключително добра структура, която да изключва липсата на конкуренция между отделни групи или личности, а това в болшинството от случаите не е така. Психологически подготвеният оперативен работник, следва да експлоатира социалните и личностни слабости в групите и индивидите обект на интерес, като прилага добре познатия римски постулат – *divide et impera* (от лат. разделяй и владей). Това не включва покровителстване, а използване на конфликтите между криминалния контингент за медиация и разрешаването им в посока позволените от закона методи с цел неговото (на закона) налагане.

Установяването на контакт с подобни лица, представляващи интерес, занимаващи се с наркопрестъпления може да стане по множество начини. Най-леките и безопасни, тайни, са в питейните заведения и местата за забавление, използвани от него, чрез небрежен разговор и създаване на доверителен контакт с цел съдействие. По-тежки варианти за инициране на контакт, с по-голям авторитет са целенасочени проверки или обвързването на лицето, представляващо интерес с друг вид нарушения или престъпления. При тях се цели създаване на силов натиск посредством утвърдените от закона способности, на база високата оценка на риск за лицето, с цел компрометирането му в извършването на административни нарушения или законови такива и мотивирането му за спазване на съобразно закона поведение. Мотивирането следва да бъде в посока неговата незаконна дейност, от която то следва да се откаже доброволно, но именно в този доброволен отказ, оперативният работник следва да го убеди. Дори реално и да не е така, то може да се доказва на оперативно интересното, че лице да му донесе проблеми с другите от обкръжението му. По този начин, санкционирайки законно, отказвайки лицето от престъпна дейност и представяйки му проблема на старото му обкръжение, оперативният работник ще предложи и решения. Темагат да бъдат

свързани с законова протекция срещу посегателства и мотивиране за отказ чрез намеса и пресичане на престъпната дейност на хората от неговото обкръжение. За да бъде успешна процедурата, лицето информатор следва да продължи да бъде репресирано в обществото и над него да продължат да бъдат налагани чести проверки, поне така да изглежда видимо, за да бъде успешно заблудено неговото обкръжение, че то не поддържа добри взаимоотношения на сътрудничество с органите на властта.

Синтезирайки, следва да формулираме същността на способа за вербуване и мотивиране за сътрудничество:

1. Разделяй и владей – експлоатирайки вътрешните междуличностни и социални борби между лицата от криминалния контингент и тяхното обкръжение ;

2. Проблем – решение – създавайки проблем и предлагайки удобно на полицейските органи решение.

Както бяха описани по-горе, съответните способности могат да бъдат използвани за употреба сред наркоразпространителите. Методите за контакт следва да бъдат обобщени като:

1. Леки – чрез неформален контакт и създаване на доверие, в места за забавление, отдих и сходни ;

2. Тежки – чрез полицейски проверки, командно присъствие и превъзхождаща агресия, в места на уязвимост за лицето, представляващо интерес.

Описаните методи и способности, следва да бъдат дори по-лесно прилагани сред потребителите на наркотични вещества, които са целева група на разпространителите и представляват самия пазар за наркотици. Макар като такива, отношението на разпространителите към тях винаги трябва да е уважително, като към клиенти, наличието на всякакъв вид влошени взаимоотношения и конфликти между тях и бивши/настоящи разпространители следва да бъде експлоатирано от оперативния работник. Ситуацията се улеснява и от факта, че множеството от тях имат и други проблеми със закона или извършват друга незаконна дейност в различни периоди, което ги прави уязвими за влияние и позволява на полицейските органи да използват по-широк и голям арсенал от сила и възможности за влияние върху тях.

В заключение на настоящата част, психологическата подготовка за полицейския орган изпълняващ оперативни функции следва да е основната, поради спецификата на извършваната от него работа. За успешното прилагане на различните способности за вербовка, мотивиране и установяване на контакт от служителя към лицата обект на интерес се изисква високо ниво на психологическа осъзнатост, която да дава обратна връзка за състоянието на служителя и за състоянието на лицето, с което се работи. Себerefлексията е основно качество на здравата психика и успешната работа на оперативния работник. Тя изисква както познанието на различни техники, така и високо ниво на себerefлексия, сензитивност и находчивост в прилагането на инструментариума и арсенала от психологични методи и способности. Високото ниво на конспиративност и липса на емпатия в наркоразпространителите, предполага от полицейските органи още по-високо ниво на адаптивност, комуникативност и експертност в използваните от тях техники. Качествената и придобита навреме информация може да спести месеци работа, защото независимо от силовия ресурс и потенциал на МВР като структура, употребяваща сила, успешното ѝ прилагане е свързано с точност и навременност. Резултатността на подобна дейност зависи на първо място от наличието на достатъчно качествени и добри разузнавачи, които да насочват в правилната посока и момент усилията си активно противодействие срещу престъпността.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В своята същност, полицейската работа е насочена към контрол на обществените взаимоотношения, тоест тя е дейност, коригираща и контролираща отношенията между различните личности в обществото, колективния социум.

Човешката личност е обект и субект на полицейската работа. Защото зад всяка униформа или значка, стои личност, контролираща и коригираща други личности и техните взаимоотношения с останалите членове на обществото. Правейки тази констатация е редно да осъзнаем важността на отделната личност в тези процеси. Във всекидневната работа на оперативния или тактически служител, той се сблъсква с множество и различни хора по характер – граждани, свидетели, заподозрени, пострадали и докато тази класификация е типично правно – юридическа, то психологията ще раздели хората в посочените социални роли на различни групи, според различни критерии и особености на тяхното психическо функциониране.

Познанията, базови или напреднали, за човешката психика и нейния вътрешен свят, процесите протичащи в нея ще подпомогнат закононалагащите служители освен да познават по-добре себе си, което ще им даде предимство, защото ще умеят по-лесно да се себерефлексира и контролират, но и също да извлекат повече информация от лицата, с които работят. Получената информация, в зависимост от целта и задачата ще бъде използвана по усмотрение от опериращия служител, за да постигне максимално добри резултати.

В борбата с наркоразпространението, конвенционалната или организираната престъпност, всяко оръжие е необходимо и всяко предимство е важно. Успешната подготовка на личния състав се състои не само в добрата материална и финансова, юридическа обезпеченост, но и в съответната превъзхождаща психологическа и научна подготовка. В тежки и сурови професии като полицейската, всеки елемент, макар и малък е важен. Една психологическа техника за поддържане на психологическата издръжливост може да е решаваща за служителя в тежък за него момент. Друга психологическа техника за профилиране може да разпознае предстоящата заплаха. Трета психологическа техника за създаване на доверие, може да разреши цял случай.

Натрупани във времето, съответните техники и систематична подготовка по криминална психология ще дадат дългосрочното предимство на всеки професионалист, работещ в динамична и рискова среда като полицейската. Психологическото предимство е в основата на тактическата и оперативна подготовка. Няма оръжие, което да взема решения, няма разузнавателни средства, които да решават случаи. Една и съща е човешката психика, интелект и личност на тренировъчния полигон днес и в бойна среда утре. Нека да й обезпечим най-доброто предимство – психологическото, т.е. да подпомогнем нейното ефективно функциониране и самоактуализация в сложните условия на оперативно-тактическото противостоене на наркоразпространението като съществена част от активността на организираната престъпност.

докт. Александър Атанасов,
Академия на МВР,
atanasov153@abv.bg
0988 32 15 56

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА:

- 1 Станков, Б.(2002), Организираната престъпност, С. „Албатрос“
2. ibid 1
3. Даскалов, Р.(2005), Дрогите, С. „Гуфо“

4. Станков, Б.(2003), Криминология, С. ВСУ „Черноризец Храбър“
5. Доклад за наркотиците на стратегическия отдел на Великобритания(2003), Част първа – разбиране на проблемите, С. „Стратегически отдел за наркотиците“
6. ibid 1
7. Хайланд, Р., Дабни, Д.(2009), Използване на теорията на Адлер за разяснение мотивацията на дилърите на наркотици, С. „Щатски университет на щата Георгия“ САЩ
8. ibid 8
9. ibid
10. Колев, В.(2011), Анализиране параметрите на образа на потребителя на незаконни наркотици, С. „Научни трудове на русенския университет“ том 50
11. Верс, Б., Бернард, Ч.(2016), Приятелски бизнес, С. „Спрингър ВС“
12. ibid 11
13. ibid 11
14. ЗМВР на РБ, 2018
15. Маджаров, Е.(2016), непубликувани лекции, С. АМВР
16. Тодоров, В.(2016), непубликувани лекции, С. АМВР
17. Стойчев, Н.(2017), непубликувани лекции, С. АМВР
18. Анил, Ж., Арун, Р.(2008), Наръчник по Биометрия, С. „Спрингър ВС“
19. Джейн, А., Хонг, Л., Панканти, С.(2000), Биометрична идентификация, С. „Комуникации на АСМ“